

Väitöskirja muuttoliikkeestä ja työvoiman alueellisesta keskittymisestä

Brigitte S. Waldorf
Professori

Arizonan yliopisto

Mika Haapasen väitöskirjassa tarkastellaan alueellista muuttoliikettä Suomessa 1990-luvun ensimmäisellä puoliskolla. Haapanen pyrkii vastaamaan mikroaineiston avulla kysymyksiin: kuka muuttaa, mitkä tekijät vaikuttavat muuttopäätökseen ja minne ihmiset muuttavat. Alueellisilla työmarkkinoilla on merkittävä rooli muuttopäätöksen syntymisessä. Täten Haapasen päätös keskittyä työmarkkinatekijöihin ja odotettavissa oleviin palkkoihin on valittu hyvin. Erityisesti päätöksen avulla on mahdollista arvioida tulopoliittisia toimenpiteitä, joilla pyritään vaikuttamaan alueelliseen väestöjakaumaan Suomessa.

Haapasen väitöskirja koostuu johdantoluvusta (luku 1) ja viidestä erillisestä Suomen työvoiman muuttamista käsittelevästä tutkimuksesta (luvut 2–6). Kukin luku on kuitenkin teoreettisesti, menetelmällisesti ja empiirisesti hyvin toisiinsa nivoutunut.

Johdanto muodostaa erinomaisen synteesin tutkimuksista. Se alkaa hyvin hyödyllisellä kuvailevalla osiolla alueellisesta väestöjakaumasta Suomessa, jossa tärkeätä keskusalue – syrjä-

seutu -jaottelua käyttäen havainnollistetaan muuttoliikkeen roolia aluekehityksessä parin viime vuosikymmenen aikana. Ensimmäinen luku sisältää myös lyhyen, mutta kuitenkin riittävän katsauksen aikaisempiin mikrotason muuttoliiketutkimuksiin. Ennen kaikkea johdanto kokoa ja linkittää tutkimuspaperit: tutkimuskysymykset on selkeästi esitetty, päätulokset on poimittu esille ja tutkimuksessa käytettyjä innovatiivisia menetelmiä on erityisesti painotettu.

Tutkimuksen teoreettinen lähtökohta, johon ihmisen päätöksenteko oletetaan pohjautuvan, on hyödyn maksimoiminen. Ihminen valitsee vaihtoehdon, joka antaa suurimman hyödyn (äärellisten) valintamahdollisuuksien joukosta. Hyötytasoon vaikuttavat päätöksentekijän ja vaihtoehtojen ominaisuudet. Vaikka väitöskirjatutkimus ei yritä kriittisesti arvioida valittua lähtökohtaa suhteessa muihin kilpaileviin päätöksenteon teorioihin, tutkimus keskustelee kriittisesti muuttoliikkeeseen ja hyötyfunktioon vaikuttavista tekijöistä.

Väitöskirjatutkimus käyttää viimeaikaisim-

pia menetelmiä, jotka ulottuvat huomattavasti pidemmälle kuin tavalliset logit-mallit, joita on tyypillisesti käytetty muuttoliikekirjallisuudessa. Haapanen kiinnittää erityistä huomiota havaitsemattomien tekijöiden mallintamiseen. Hänen tapansa tutkia satunnaisvaihtelua ihmisten hyötyfunktioissa on hyvin mielenkiintoinen: satunnaisparametrinen logit-mallin soveltaminen muuttoliikkeen tutkimiseen on uutta kirjallisuudessa.

Empiirinen analyysi pohjautuu ainutlaatuiseseen ja rikkaaseen aineistoon, johon on yhdistetty pitkittäistietoja suomalaisista väestö- ja työmarkkinarekistereistä. Usein muuttoliike-tutkimuksia hankaloittaa pätevä aineiston puuttuminen, kuten lähtöalueen, kohdealueen tai henkilötietojen vaillinaisuus. Vaikka Haapasen aineisto antaa hyvät lähtökohdat empiirille analyysille, aineisto ei luonnollisestikaan ole täydellinen. Arvostan sitä, että Haapanen osoittaa kriittisesti aineistoon liittyvät ongelmat ja on varovainen esitellessään tutkimustuloksia.

Kokonaisuudessaan väitöskirjan tutkimukset tarjoavat runsaasti empiirisiä tuloksia. Tulokset herättänevät mielenkiintoa muuttoliike-tutkijoiden keskuudessa, mutta ne ovat myös tärkeitä yhteiskuntasuunnittelijoille ja poliittisille päättäjille Suomessa. Osa tuloksista on hyvin linjassa teoreettisten mallien ja/tai aikaisempien empiiristen tulosten kanssa. Osa tuloksista on taas aika yllättäviä ja tarvitsevat lisävahvistusta tulevilta empiirisiltä tutkimuksilta. Esimerkiksi olisi mielenkiintoista tutkia pätekö muuttoalttiuden ja työmarkkinoilla suoriutumiseen liittyvät tulokset myös eri aikaperiodeilla ja eri maissa (luku 2).

Luvussa 3 Haapanen päättelee syrjäseudulla asuvien nuorten aikuisten muuttokäyttäytymisestä Suomessa seuraavaa. Ensinnäkin odotettavissa oleva ansiotason nousu syrjäseudul-

la kasvattaa heidän todennäköisyyttään pysyä syrjäseudulla. Toiseksi muuttajien kohdalla odotettavissa oleva ansiotason nousu syrjäseudulla kasvattaa heidän todennäköisyyttään muuttaa toiselle alueelle syrjäseudulla sen sijaan, että se kasvattaisi heidän todennäköisyyttään muuttaa keskusalueelle. Nämä päätelmät voivat olla hyödyllisiä, mikäli suunnitellaan toimenpiteitä, joilla pyritään vähentämään väestön muuttamista keskusalueille.

Luvun 4 tulosten mukaan korkeasti koulutetut muuttajat ovat vielä herkempiä suuntaamaan kaupunkialueille kuin vähemmän koulutetut. Seuraukset voivat olla mahdollisesti epäsuotuisia, sillä tämä ei merkitse ainoastaan väestön alueellista keskittymistä, vaan myös vielä voimakkaampaa inhimillisen pääoman alueellista keskittymistä.

Luvussa 6 arvioidaan tulopoliittisten toimenpiteiden vaikutuksia muuttopäätökseen. Haapanen spesifioi ja estimoi satunnaisparametrinen logit-mallin, jossa odotettavissa olevalla nettotulolla on keskeinen rooli. Hän simuloi estimointituloksia käyttäen tulopoliittisten toimenpiteiden vaikutuksia muuttokäyttäytymiseen. Tulosten mukaan odotettavissa oleva nettotulo vaikuttaa merkittävästi muuttopäätökseen, mutta vaikutus on (potentiaalisesti) liian pieni suhteessa kustannuksiin. Nämä simuloinnit demonstroivat hyvin tutkimuksen sovellettavuutta ja merkitystä poliittisille ja alueellisille päättäjille.

Haapasen väitöskirja tarjoaa hyvän ja kiinteän pohjan pitkän aikavälin tutkimushankkeille, jotka pyrkivät selvittämään uusia tutkimattomia kysymyksiä. Esimerkiksi ovatko tutkimustulokset yleistettävissä eli pätevätkö ne myös eri aikaperiodeilla ja muissa maissa? Ymmärtäisimmekö paremmin muuttoliikettä käyttämällä eksplisiittisemmin aineiston pitkit-

täisluonnetta? Ja varsin tärkeätä olisi myös tietää, mitkä ovat tulopoliittisten toimenpiteiden aggregaattitason ja pitkän aikavälin vaikutukset? Väitöskirjassaan Haapanen on osoittanut, että hänellä on taito laatia ja toteuttaa menestyksekkäästi pitkän aikavälin tutkimussuunnitelma.

Väitöskirjassa tutkitaan menestyksekkäästi väestön uudelleenjakautumista analysoimalla alueellista muuttoliikettä selittäviä tekijöitä. Väitöskirja tuottaa hyvän kontribuution laajaan muuttoliikettä käsittelevään kirjallisuuteen ja erityisesti Suomen alueiden demograafistalou-

dellista kehitystä tutkivaan kirjallisuuteen. Tutkimus on siten merkittävä akateemiselle yhteisölle, suunnittelijoille ja päättäjille.

Väitöskirja on vankasti sidoksissa muuttoliikekirjallisuuteen ja käyttää hyödynmaksimointiin perustuvia muuttoliiketeorioita. Väitöskirjan erityinen vahvuus on sen sofistikoitunut kyky käyttää huolellisesti hyvin kehittyneitä menetelmiä suomalaisen mikroaineiston tutkimiseen. Tutkimuksen korkeasta tasosta kertoo se, että osa luvuista on jo julkaistu ja on arvioitavana hyvissä kansainvälissä aikakauskirjoissa. □